

EU:n tietosuoja-asetus ja tutkittavan suostumus

Avoin tiede ja tutkimus –hankkeen ja Tietoarkiston seminaari
1.11.2017

Ylitarkastaja Anna Hänninen

Suostumus käsittelyn oikeusperusteena

- Pätevän suostumuksen pyytämisen edellytyksenä on, että käsittelyn tarkoitus on määritelty: tietty, nimenomainen ja laillinen tarkoitus (5.1 art. b)
 - Tutkimuskohteen yksilöinti vrt. tutkimussuunnitelma
- Suostumus rajaa henkilötietojen jatkokäsittelyä yli käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen

Suostumus käsittelyn oikeusperusteena

- Yksi käsittelyn oikeusperusteista
 - Käsittelyn oikeusperusteen olemassa olo on käsittelyn lainmukaisuuden edellytys
 - Rekisterinpitäjän on määritettävä ennen käsittelyn aloittamista, mikä on käsittelyn oikeusperuste
 - On pyydettävä ennen kuin käsittely aloitetaan (vrt. 6.1 art. a ”on antanut”)
- Suostumus ei syrjäytä tietosuoja-periaatteita
 - Huomio erityisesti tarpeellisuusvaatimus/ tietojen minimoinninperiaate
- Suostumusta ei voida antaa tietosuoja-asetuksen vastaiseen henkilötietojen käsittelyyn
- Suostumus ja tutkittavan informointi (12+13/14 art.) muodostavat kokonaisuuden

Suostumuksen elementit tietosuojalainsäädännössä

Henkilötietolaki	Tietosuoja-asetus
Kaikenlainen (3.1 § 7 kohta)	Mitä tahansa (4 art. 11 kohta)
Vapaaehtoinen (3.1 § 7 kohta)	Vapaaehtoista (4 art. 11 kohta)
Yksilöity (3.1 § 7 kohta)	Yksilöityä (4 art. 11 kohta)
Tietoinen (3.1 § 7 kohta)	Tietoista (4 art. 11 kohta)
Yksiselitteinen (8.1 § 1 kohta)	Yksiselitteistä (4 art. 11 kohta)
Tahdonilmaisus (3.1 § 7 kohta)	Tahdonilmaisua (4 art. 11 kohta)
Jolla henkilö hyväksyy henkilötietojen käsittelyn (3.1 § 7 kohta)	Jolla rekisteröity hyväksyy henkilötietojen käsittelyn antamalla suostumusta ilmaisevan lausuman tai toteuttamalla selkeästi suostumusta ilmaisevan toimen (4 art. 11 kohta) On antanut suostumuksensa yhtä tai useampaa yksilöityä tarkoitusta varten (6.1 art. a)
ARKALUONTEISET TIEDOT	ERITYISIIN HENKILÖTIETORYHMIIN KUULUVAT
Nimenomainen (12.1 § 1 kohta)	Nimenomainen (kansallisesti voidaan säätää, että kieltoa ei voida kumota rekisteröidyn suostumuksella) (9 art. 2 a)

Henkilötietolaki	Tietosuoja-asetus
”Jos suostumuksen olemassa olosta syntyy kiistaa todistustaakka suostumuksen olemassa olosta on rekisterinpitäjällä” (HE96/1998 vp.)	Rekisterinpitäjän on pystyttävä osoittamaan, että rekisteröity on antanut suostumuksen (7.1 art.)
”Myös konkludenttinen suostumus voi jossakin tapauksissa täyttää määritelmässä tarkoitetun suostumuksen vaatimukset” (HE 96/1998 vp.) Toisaalta taas ”Yksiselitteisen suostumuksen vaatimus korostaa rekisteröidyn tahdonilmaisun selkeyttä” (HE 98/1998 vp.,.)	Suostumusta koskeva pyyntö on esitettävä selkeästi erillään (mahdollisista) muista asioista helposti ymmärrettävässä ja saatavilla olevassa muodossa selkeällä ja yksinkertaisella kielellä (7.2 art.) vrt. myös johdanto-osan kappale 32 ”suostumusta ei voida antaa vaikenemalla, valmiiksi rastitetuilla ruuduilla tai jättää jokin toimi toteuttamatta”
Yleinen laillisuusperiaate (5 §)	Mikään tietosuoja-asetusta rikkova osa ei ole sitova (7.2 art.)
”Suostumus on voimassa toistaiseksi, jollei suostumuksesta muuta ilmene. Rekisteröidyllä olisi oikeus milloin tahansa peruuttaa suostumuksensa” (HE 96/1998 vp.)	Oikeus peruuttaa suostumus milloin tahansa. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta suostumuksen perusteella ennen sen peruuttamista suoritettun käsittelyn lainmukaisuuteen. Ennen suostumuksen antamista rekisteröidylle on ilmoitettava tästä. Suostumuksen peruuttamisen on oltava yhtä helppoa kuin sen antaminen (7.3 art.)
”Suostumuksen on oltava vapaaehtoinen” (HE 96/1998 vp.)	Vapaaehtoisuutta arvioitaessa on otettava huomioon mm., onko palvelun tarjoamisen tai muun sopimuksen täytäntöönpanon ehdoksi asetettu suostumus sellaiseen henkilötietojen käsittelyyn, jotka eivät ole tarpeen kyseisen sopimuksen täytäntöönpanoa varten (7.4 art.)

Tietosuoja-asetuksen johdanto-osan edelleen tarkentaa suostumuksen elementtejä

Käytännössä tutkittavalle annettavat tiedot

- Kuka tietoja käsittelee? (tutkimuksen rekisterinpitäjä/yhteisrekisterinpitäjä)
- Mitä tietoja kerätään? (tutkittavasta kerättävät tietotyypit)
- Kerätäänkö tietoja muualta; mitä tietoja ja mistä, millä perusteella? (esim. viranomaisrekisterit)
- Mitä käyttötarkoitusta varten ja millä käsittelyn oikeusperusteella? (yksilöity tutkimus/suostumus tai joku muu)
- Tieto oikeudesta peruuttaa suostumus milloin tahansa
- Luovutetaanko tietoja tutkimusryhmän ulkopuolelle? (kenelle, mitä tietoja ja mitä tarkoitusta varten) **huom! Myös henkilötietojen käsittelijät!**
- Siirretäänkö tietoja kolmanteen maahan?
- Tutkimuksen kesto? (kuinka kauan kerättyjä tietoja käsitellään)
- Mitä tutkimusrekisterille tapahtuu tutkimuksen jälkeen?
- Tutkittavan oikeudet/ tietosuojavastaavan yhteystiedot/ oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle

Tieteellinen tutkimus ja suostumus

Johdanto-osan 33 kappale

- Tietosuoja-asetuksessa huomioita ettei tieteellisen tutkimuksen tarkoitusta (eli käsittelyn tarkoitusta) ole mahdollista täysin määrittää siinä vaiheessa, kun henkilötietoja kerätään
- ”Laajempi suostumus tietyille tieteellisen tutkimuksen aloille
 - On noudatettava tieteellisen tutkimuksen tunnustettuja eettisiä standardeja
 - Rekisteröidyllä olisi oltava mahdollisuus antaa suostumuksensa ainoastaan tietyille tutkimusaloille tai tutkimushankkeiden osille siinä määrin kuin tarkoitus sen mahdollistaa
- Tietosuojatyöryhmä WP 29 suostumusta koskevan ohjeen hyväksyminen marraskuun lopulla järjestettävässä täysistunnossa?
 - **Julkinen kuuleminen**

Henkilötietolain perusteella annetut suostumukset

- It is not necessary for the data subjects to give his or her consent again if the manner in which the consent has been given is **in line with the conditions of GDPR** (johdanto-osan kappale 171)
- Todennäköistä, että esim. konkludenttiset suostumukset eivät ole enää päteviä
- Kiinnittää huomiota esim. siihen, että suostumuksen peruuttaminen on mahdollista siten kuin tietosuoja-asetus edellyttää

Lopuksi

- Suostumuksen edellytyksiä koskevia kriteerejä on tarkennettu tietosuoja-asetuksessa suhteessa henkilötietolakiin
- Suostumuksen tarkoituksena on lisätä tutkittavien mahdollisuuksia hallita omien henkilötietojensa käsittelyä
- Tietosuojatyöryhmä WP 29 tulee julkaisemaan ohjeet suostumuksesta ja läpinäkyvyyden toteuttamisesta (jo tämän vuoden puolella?)
- Tietosuojavaaltuutetun toimisto tiedottaa ja ohjeistaa www.tietosuoja.fi
- WP 29 tietosuojatyöryhmän ohjeet
- http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=50083
- WP 29 suostumusta koskeva ohje vuodelta 2011 http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2011/wp187_fi.pdf

